

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 12 april 1920 kl. 5 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om upphävande av de personliga avgifterna till stat, landsting och kommun.

Uti en inom andra kammaren avgiven, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 291, har herr *Hage* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utredning, huruvida och under vilka förhållanden de personliga avgifterna till stat, landsting och kommun — mantalspengar, den personliga sjukvårdsavgiften och den personliga folkskoleavgiften — måtte kunna upphävas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Motionen.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens femte tillfälliga utskott har efter erhållen remiss av motionen lämnat nedanstående historiska översikt och utlåtande.

»Som motionären erinrat om, förelåg vid 1912 års riksdag en motion av samme motionär och med i huvudsak samma yrkande som den nu förevarande motionens. Andra kammarens femte tillfälliga utskott, till vilket motionen hänvisades för behandling, hemställde då, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förhållanden de personliga avgifterna — mantalspenningarna, den personliga sjukvårdsavgiften och den personliga folkskoleavgiften — må kunna upphävas, samt för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i vederbörliga författningar, som denna utredning kunde föranleda. Denna hemställan blev också av andra kammaren bifallen. Första kammaren beslöt emellertid på förslag av sitt första tillfälliga utskott att icke biträda det sålunda av andra kammaren fattade beslutet.

Frågans behandling vid 1912 års riksdag.

Andra kam-
marens ut-
skott 1912.

Andra kammarens femte tillfälliga utskott erinrade i sitt utlåtande först om att, sedan den personliga avgiften till prästerskapet successivt upphört på grund av 1910 års prästlönereglering, återstå i vårt land endast trenne personliga skatter, en till staten, mantalspengarna, en till landstinget, sjukvårdsavgiften, och en till kommunen, folkskoleavgiften (fakultativ). Mantalspenningar erläggas enligt kungl. förordningen den 24 april 1863, ändrad genom kungl. kungörelsen den 25 maj 1894, av alla personer över 18 år med 40 öre för man och 20 öre för kvinna, dock med befrielse för vissa kategorier av innevånare. Sjukvårdsavgiften utgår enligt kungl. kungörelsen den 26 augusti 1873 och den 1 juni 1883 till landsting och till städer, som ej deltaga i landsting, med högst 50 öre för varje skattskyldig man och 25 öre för varje skattskyldig kvinna. Slutligen är genom 1907 års folkskolestadga skoldistrikt medgivet att som bidrag till kostnaden för skolväsendet av var och en, som erlägger mantalspengar, uttaga en avgift av högst 50 öre för man och 25 öre för kvinna.

Utskottet erinrade vidare om de många försök, som under 1800-talets senare årtionden gjorts att avskaffa eller åtminstone inskränka användningen av den personliga beskattningsformen, vilka försök delvis lyckats såtillvida att den personliga skyddsavgiften och fattigvårdsavgiften borttagits och den personliga avgiften till prästerskapet genom 1910 års riksdags beslut successivt upphört.

Efter att hava citerat dels ett uttalande av den 1879 tillsatta skatte-regleringskommittén och dels ett yttrande av chefen för ecklesiastikdepartementet till statsrådsprotokollet rörande kungl. propositionen till 1908 års riksdag med förslag till lag om prästerskapets avlöning, i vilka uttalanden de personliga avgifterna utdömdes såsom orättvisa och olämpliga i vår tid, yttrade utskottet följande:

»Utskottet delar till fullo den uppfattning om det olämpliga i de personliga skatterna, som kommit till uttryck i här ovan citerade anföranden. Och ännu tydligare bör en sådan uppfattning göra sig gällande nu, sedan den progressiva skatteprincipen införts på statsbeskattningens område. Tiden torde därför vara inne att taga steget fullt ut och avskaffa även de rester av personliga skatter, som ännu finnas kvar som ett rudiment från en förfluten tid.

Visserligen utgöra de nuvarande personliga skatterna små belopp, som ej alltid kunna sägas tynga de betalande. Frågan har emellertid även en skatteteknisk sida. För en reform i motionens riktning tala ej minst praktiska hänsyn. Därigenom skulle man undvika en del besvär med och kostnader för skattosedlars utskrivning, bokföring, avskrivningar och handräckning

för indrivning, vilket allt i förhållande till de jämförelsevis obetydliga skattebelopp, som inflyta, torde vara en alltför omständlig procedur.

Enligt vad utskottet inhämtat kommer den nu arbetande kommittén för omläggning av den kommunala beskattningen icke att utan särskilt uppdrag syssla med frågan om de personliga avgifterna. Lämpligt synes därför vara, att nämnda kommitté i sitt uppdrag även får inryckt att överväga, huruvida och under vilka förhållanden själva den princip, som ligger till grund för de personella skatterna, kan anses böra helt och hållet avlösas av mera moderna beskattningsprinciper. Någon större ekonomisk omfattning kan en sådan förändring icke anses medföra. Mantalspengarna ha under senare år i statsbudgeten upptagits till ett belopp av 825,000 kronor. Enligt uppgift av fil. d:r Edv. Söderberg i den av honom nyligen verkställda utredningen av kommunernas ekonomiska ställning belöpte sig samtliga till landsting och städer, som icke deltaga i landsting, ingående sjukvårdsavgifter år 1907 till 905,800 kronor. Någon uppgift å folkskoleavgifternas samlade belopp har utskottet icke sett sig i stånd anskaffa, men icke heller detta belopp lär vara särdeles stort i förhållande till kommunernas finanser i allmänhet.»

Första kammarens första tillfälliga utskott medgav, »att de personliga avgifterna fordom haft väsentligt större berättigande än nu» och att »dessa avgifters betydelse för statsregleringen såväl som för landstings och kommuners budget blivit allt mindre», men anförde senare följande:

»Då utskottet likväl ej ansett sig böra biträda motionärens och andra kammarens mening i fråga om avgiftens borttagande, har detta skett på helt andra grunder. Det har nämligen synts utskottet, som om den skatteform, som benämnes mantalspenningar, vore ett uttryck för de skyldigheter gentemot samhället, som varje medborgare har att fylla, och det är enligt utskottets mening knappast önskvärt att för en ej ringa del av vårt folk helt och hållet avlägsna något, som kan innebära en påminnelse om dessa skyldigheter. Särskilt borde man, synes det, söka undvika detta, sedan rättigheten att utöva politisk rösträtt utsträckts så långt, att — utom de allmänna villkoren, såsom god frejd och dylikt — ett ordentligt fullgörande av nu ifrågavarande skattskyldighet för många utgör det enda villkoret härför. Denna förutsättning för utövande av rösträtt torde ej heller sakna en viss uppfostrande betydelse, då däri ligger en maning till ordentlighet vid fullgörandet av åliggande förpliktelser i allmänhet.

Erläggandet av mantalspenningar utgör ytterligare för ett ej obetydligt antal medborgare den enda skyldigheten att lämna något direkt skattebidrag. Genom denna avgifts borttagande skulle sådana personer, som ej äro skattepliktiga till kommun, bliva fullständigt fria från varje direkt skatt. En sådan utveckling synes utskottet ej vara eftersträvansvärd.

Första kam-
marens ut-
skott 1912.

Da enligt utskottets mening så vägende skäl för denna avgifts bibehållande förefinnas, anser sig utskottet blott i förbigående behöva framhålla den upprepade gånger förr påpekade omständigheten, att avgiftens ringa storlek ej rättvisligen kan anses kräva dess borttagande; motionären själv medger, att beloppen äro synnerligen låga, vartill kommer, att befrielse från avgifts erläggande alltid meddelas, då verklig betalningsoförmåga är för handen.»

Beträffande sjukvårdsavgiften och folkskoleavgiften anförde utskottet, »att dessa avgifter äro skatter, vilkas upptagande är beroende på beslut av respektive landsting och kommun, vilka således även kunna fatta beslut om deras borttagande. Folkskoleavgiften har också redan inom åtskilliga kommuner upphört att utgå.» Utskottet gjorde vidare gentemot andra kammarutskottet gällande, att de då arbetande sakkunniga för omläggning av den kommunala beskattningen helt visst komme att till behandling upptaga frågan om de personliga skatterna, i vad rörde avgifter av kommunal natur.

Andra kam-
marens femte
tillfälliga
utskott.

De skäl, som vid 1912 års riksdag anfördes för avskaffande av de i vårt land ännu kvarstående personliga avgifterna, synas utskottet hava under de gångna åren vunnit i styrka. Visserligen äro dessa avgifter så obetydliga, att det endast i undantagsfall torde kännas betungande för den skattskyldige att erlægga dem. Men å andra sidan hava deras betydelse för statens, landstingens och kommunernas ekonomi, som redan förut var föga avsevärd, blivit ännu mindre på grund av penningvärdets fall. Däremot hava kostnaderna för deras debitering, uppbörd och indrivning stegrats, så att det torde kunna ifrågasättas, om icke dessa kostnader numera uppgå till eller rent av överskrida det inflytande skattebeloppet.

Särskilt ur denna synpunkt synes det utskottet olämpligt att längre bibehålla ifrågavarande skatter.

Ett borttagande av mantalspenningarna och sjukvårdsavgifter till landstingen skulle också bereda häradsskrivarna någon lättnad i deras arbetsbörda, som bl. a. på grund av de senare årens sociallagstiftning ökats i en högst avsevärd grad.

Å andra sidan hava de skäl, som av första kammarens första tillfälliga utskott anfördes år 1912 för bibehållande särskilt av mantalspenningarna, förlorat i betydelse, sedan genom de senaste stora rösträttsreformerna fullgjord skattebetalning kommer att bortfalla såsom villkor för rättighet att utöva politisk rösträtt och ej längre i samma grad som förut utgör villkor för kommunal rösträtt. Vad samma utskott anförde om mantalspengarna såsom ett uttryck för de skyldigheter gentemot samhället, som varje medborgare har att fylla, torde icke böra tillmätas alltför stor betydelse, i betraktande

av dels de stora kostnaderna för skattens uttagande i förhållande till det inflytande skattebeloppet, dels det förhållandet att under de senaste åren antalet av dem, som i skatt endast hava att erlægga mantalspengar, torde hava avsevärt minskats genom de på grund av penningvärdets fall stegrade arbetslönerna.

Under åberopande av vad som sålunda anförts och då, enligt vad utskottet erfarit, nu föreliggande, av tillkallade sakkunniga utarbetade förslag till omläggning av kommunalbeskattningen *ej* berör den kommunala folkskoleavgiften — såsom också av andra kammarens femte tillfälliga utskott 1912 förmodades skulle bliva fallet — får utskottet hemställa, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förhållanden de personliga avgifterna till stat, landsting och kommun — mantalspengar, den personliga sjukvårdsavgiften och den personliga folkskoleavgiften — måtte kunna upphävas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.»

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till sitt första tillfälliga utskott.

Under åberopande av vad andra kammarens utskott i ovan återgivna utlåtande anført får utskottet hemställa, *Utskottet.*

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 12 april 1920.

På utskottets vägnar:

TH. BORELL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Borell*, friherre *Barnekow*, *Carl Johansson*, *Isak Svensson*, *Grevesmühl*, *Jespersion* och *Lind*.

Reservation

av herrar *Borell* och *Grevesmühl*.